Lucian MICLĂUŞ

Universitatea de Vest, Timişoara
Western University of Timişoara

Evoluţia istroromânilor din perspectivă demografică

The Istroromanians' evolution. A demographical prospect

The Croatian Goran Filipi and also the researcher Lucian Miclaus make important references to highly evolved demographical diminution of the Romanian inhabitants of the Istrian Peninsula. The Istroromanians faced and continue to experience another unjust historical process: their continuously deprivation of identity. We can scarcely find nowadays more than 250 speaker of their traditional idiom; the Istroromanian language as it was observed and analyzed by specialists from Romania or other European countries.

Keywords: Istroromanians, Morlaci, idiom, denationalization, Goran Filipi

Institution's address: Bd. V. Pârvan 4, Timişoara, România,
tel: +40-(0)256-592111, fax: +40-(0)256-592311

Personal e-mail: *lmiclaus@yahoo.com*

Istroromânii, reprezentanţii apuseni ai romanităţii balcanice, se află într-un proces avansat de deznaţionalizare. Ei sunt răspândiţi în Peninsula Istria (Croaţia) în două grupuri: cel de nord, în localitatea Jeián (în Cicearia), şi cel din sud, situat la sud-vest de Muntele Mare (Učka Gora)[1], în aşezările: Şuşniévițe, Nóselo, Sucodru, Letai, Bârdo, Costârčln, Dolínščina, Zancovţi, Perlsi, Brig[2].

Interesant este faptul că, deşi au apărut lucrări recente, cele mai multe vehiculează date „optimiste" în ceea ce priveşte numărul istroromânilor. Astfel, un grup de istorici români, coordonaţi de Dinu C. Giurescu, consideră că, mărimea acestui grup etnic oscilează între 1500 şi 6000 de persoane[3], după Petru Neiescu „numărul lor a fost apreciat între 1250 şi 6000 de vorbitori, prima cifră fiind mult mai aproape de realitatea de astăzi, dar în continuă scădere [...] cifra celor rămaşi în satele istroromâne s-ar situa între 500 şi 800 de persoane"[4]. „La acest număr ar mai trebui adăugaţi istroromânii stabiliţi la Rijeka, Triest şi în alte centre urbane, precum şi cei emigraţi în America (mai ales în SUA), Australia şi în unele ţări europene de vest, precum şi un număr de croaţi care vorbesc istroromâna"[5]. În sursele electronice, se vehiculează numărul total al istroromânilor în lume ca situându-se între 500 şi 1000 de persoane[6] şi că în Istria se mai vorbeşte acest dialect doar în două sate (Jeián şi Suşnievița)[7].

Dar cel care ne face să realizăm că ritmul dispariţiei fraţilor noştri istrieni este de-a dreptul dramatic este croatul Goran Filipi. Acesta ne anunţă că numărul vorbitorilor din zonele în care locuiesc relativ compact nu depăşeşte 250[8].

Că această stare de fapte este cât se poate de serioasă o descoperim şi în cercetările iniţiate de UNESCO, ale căror concluzii le regăsim şi pe Internet unde în *Red book on endangered languages*, la Europe, secţiunea *Serriously endangeed language*, poziţia 21 întâlnim Istro-Romanian (istroromână – n. n., L. M.) cu menţiunea „e) degree of speakers' competence: not known, but all speakers are bilingual în Croatian, with certainly has a strong influence on the language" (gradul de competenţă al vorbitorilor: necunoscut, dar toţi vorbitorii sunt bilingvi în croată, care cu siguranţă are o influenţă puternică asupra limbii – n. n., L. M.). Un raport dă 1250-1500 (450-500 în Jeián şi 800-1000 în sud), iar altul 555[9]. În acest sens, se poate afirma despre istroromâni că ei reprezintă cel mai mic grup etnic din Europa, a cărui evoluţie a putut fi mai îndeaproape urmărită datorită apropierii de aşa-numita lume civilizată apuseană, care a investit interes şi mijloace diverse în acest sens.

Strămoşii istroromânilor, morlacii, sau mavrovlahii, apar în documente între 1160-1170,

fiind menționați ca ramura vestică a vlahilor care populau Serbia Apuseană, Sirmium, Croația și Dalmația, surprinși în cadrul procesului de asimilare de către slavii înconjurători[10]. În secolul al XV-lea, veneții îi atrag pe teritoriile care le aparțineau, chiar și în insule, unde un păstor, prezent în Eso, era atestat într-un document din 1357. Tot în acest secol, Giovanni Frangipani (Ivan Frankapan) așază pe moșiile sale de pe continent coloni morlaci de pe insula Veglia, pe care s-a mai vorbit românește aproape de sfârșitul secolului al XIX-lea[11]. Documentele din a doua jumătate a secolului al XIV-lea menționează, în regiunea Albonei și Fianonei, „un element românesc destul de numeros". În a doua jumătate a secolului al XV-lea o groaznică epidemie de ciumă decimase populația, Veneția urmărind în secolul al XVI-lea o consecventă politică de repopulare. La 1490 veneții primesc pe morlacii refugiați lângă Castelnuovo, urmând apoi alții, care între anii 1510-1599 au întemeiat 33 de așezări pe o mare parte a Istriei.



Istroromâni în costume tradiționale

Între 1510-1525, Cristofor Frankapan umple Mune și Seiane (Jeián) de refugiați morlaci. În 1511 Familia Herberstein primește cici din Bosnia în Lupoglava.

Un grup de morlaci se refugiază pe teritoriul Triestului în 1517. Se întemeiază, în 1520, cu morlaci din Dalmația, orășelul Carnizza de lângă Pola. În anul 1525 Morlacii întemeiază Villa di Rovigno și Villanova în regiunea Parenzo, mai târziu unii refugiați căpătând adăpost pe teritoriile de la Buia și Cittanova. Aloisiu Badoer, în 1538, transportă în Istria, din Banatul Kninului (Banadego), 5000 de morlaci, dar aceștia nu rămân acolo. La 1539 două mii de familii de Morlaci cer voie să intre din teritoriul turcesc în Istria, Veneția ușurându-le transportul. În 1540 colonii de morlaci trec de pe litoralul de lângă Zara pe teritoriile de la Cittanova, Umago și Parenzo, iar în Carsia de la Pinguente și pe șesul de la Montona fură așezate alte grupuri. Lângă Parenzo, în 1541, morlacii întemeiază cătunele Radmani, Delich, Prodanich, Rodolovich etc. La 1556 familii morlace din Dalmația se fixează în câmpia de la Pola. 1558 – morlacii dalmatini întemeiază în Istria Villanova pe țărmul canalului Leme. 1560 – morlaci veniți dinspre sud repopulează Torre, Abrega, Fratta. 1565 – morlaci sunt duși în Villa di Rovigno. În 1570 Giovanni Filippini din Zemonico (Zara) aduce 40 de familii de morlaci la Sbandati (Parenzo). Familii de morlaci se așază pe teritoriul de lângă Valle. În 1580 refugiații din Zvonigrad fură aduși la Promontore. Alți morlaci, de lângă Zara, se așază la Marzana, Pomer și Monticchino (toate lângă Pola). 1581 – morlacului Zuanne Minà i se dădură câteva teritorii la Maderno (Pola), constatându-se existența mai multor familii de morlaci: pe teritoriul Parenzo 100, în Cittanova 320 și în Umago 120. Astfel, noii veniți formau în unele regiuni 15% din populație. 1583 – alți morlaci se așază la Pomer, Monticchio și Marazana. 1585 – un grup de morlaci se așază la Pola și în împrejurimi, iar alții sunt aduși la Promontore. În 1586 se înregistrează noi imigrații de morlaci în Istria, la Marzana, Monticchio Sissano și Lisignano (Pola). Între 1586-1587 proveditorul Salomon instalează morlaci în orașul Pola. 1589 – morlaci sosesc și se așează la Polesan, în Valle și Cittanova. La 1590, Proveditorul Memo aduce 25 de familii de Morlaci la Fratta. 1595 – mai mulți morlaci sunt colonizați pe muntele de la Arche (Rovigno). În fine, în 1599, căpitanul de Raspo aduce morlaci pe pământurile pustii de la Buie și Momiano. Colonizările continuă și în secolul al XVII-lea, dar cei ce vin să se așeze în Istria de aici înainte cu greu mai pot fi socotiți români, luând în considerare și faptul că morlacii înșiși, ca și cici și mai ales uscocii veniți în Istria, erau în bună parte slavizați[12].

În prima jumătate a secolului al XVI-lea, vlahii sunt regăsiți în documente cel mai adesea ca uscoci (scr. uskok = pribeag). Încă din 1530, aceștia apar și în Carniola, iar în regiunea Sichelburg, în 1531 vin cete noi în părțile Cetinei dalmatine și din Bosnia, o parte a acestora imigrând în Srp între 1538-1539[13]. La 1532, Ferdinand I poruncește ca uscocii, care vin din Bosnia, să fie așezați lângă Pisino, împlinirea ordinului având loc în 1537[14]. La sfârșitul secolului

al XVI-lea, vlahii ajung şi la hotarele Varaşdinului, unii dintre aceştia aşezându-se mai târziu şi în Istria. După 146 de ani de la venirea lor ei nu mai vorbeau româneşte, dar îşi păstrau individualitatea etnică[15].

O altă seminţie de români apuseni a purtat numele de cici, în 1329 fiind întâlnit în Pinguente vlahul Pasculul Chichio, aceştia fiind amintiţi ca populaţie întâia oară în 1463 într-un zapis, în care sunt arătaţi ca morlaci de ai lui Giovanni Frangiapani, căzuţi într-o luptă în apropiere de Pisino. În zona Triestului sunt menţionaţi explicit din 1513, iar din 1523 apar sub acest nume oficial în limba cancelariilor triestine şi austriece – italienii le zic cicerani, ciciliani - stabiliţi în Carsia, în regiunea care după ei se numeşte Ciceria (cr. Čićarija, germ. Tchitschenboden)[16]. La 1532, Ferdinand I porunceşte ca cicii, care vin din Bosnia, să fie aşezaţi lângă Pisino, iar în 1539 le distribuie teritorii întinse în regiunea Carsiei şi a litoralului istrian[17]. În anul 1698 cicii triestini erau deja slavizaţi în totalitate. Cicii utilizau încă limba lor la 1846 în Dare, la 1851 în Mune, iar în 1862 se mai vorbea româneşte în Vodica şi Lanišče. Astăzi, din toată Ciceria, numai în Jeián se vorbeşte dialectul istroromân[18].

Că româneşte se vorbea în Istria în vremile trecute pe o întindere mai mare decât astăzi, ne stau dovadă numele unor localităţi care se regăseau pe o hartă a Istriei de la răscrucea secolelor al XIX-lea şi al XX-lea, la sud de Monte Magiore înspre lacul d'Arsa: Catun, Rumkovac, Cherbune, Vlahi, Vlahova, Vlaška, Vlahovo, Lizzul, Bolobani, Bolovani, Faraguni, Faraguna, Stara Guna, Vlašići, Čobani, Čubani, Čubanici, Floričići, Jerbulišče, Sugari, Dosani, Surani, Guran, Munzi, Serman, Pulići, Peteki, Kalići dvor, Kurić, Vidulini şi Vlachovichievo-Selo. Alături de ele stau şi satele în care slavizarea s-a încheiat până la începutul secolului al XX-lea: Gallignana, Pedena, Corte Alba, Ladinu, Cosliaco, Răchita, Cepici Bolesco, Chersano, Barbana, Carmizza, Tepenovizza, Cepich, Chersano, Tupliaco, Scopliaco, Padena, Grobnik, Hilji, Žmarelji, Banovina, Punta Nera, Valea-Curată, Possert, Schitazza, Santa Lucia[19].

Comuna Jeián, pe vremea austriecilor, ţinea din punct de vedere administrativ de judecătoria şi primăria din Castelnuovo, locuită de sloveni, iar din punct de vedere bisericesc de parohia Munegrande, locuită de croaţi. La 1857 la Jeián existau 70-80 de case, iar la 1890, 86 şi o biserică frumoasă clădită de locuitori. În grupul din sud, comunele Letai, Sușnieviţa, Noselo şi Sucodru ţineau de parohia Sușnieviţa, Gradine de Pas, Grobnic de Cherbune, Brdo având parohie proprie. Administrativ, Letai, Sușnieviţa, Gradine şi Grobnic se ţineau de judecătoria din Pisino, iar Brdo, Noselo şi Sucodru de cea din Albona. Noselo şi Sucodru ţineau de primăria din Fianona, Brdo de cea din Albona, Letai şi Sușnieviţa de cea din Bogliuno, iar Gradine şi Grobnic de cea din Pisino. În secolul al XX-lea, prin alipirea Istriei la Italia, cele şapte sate istroromâneşti au fost reunite sub numele „comune di Valdarsa" într-un singur cerc administrativ, care alegea 15 consilieri, întâiul comisar guvernativ având sediul în Sușnieviţa. În afară de aceste sate şi cătune se mai aflau prin văile, pădurile şi vârfurile de dealuri din apropiere, familii care vorbeau româneşte (dialectal) şi care locuiau, în general, câte 3-4 laolaltă, în alte locuri aflându-se mai multe, iar în unele numai una. Astfel, în Grobnic erau 50 de suflete, Stoč (Soč) şi Sereb erau 2 familii mari, 2 familii Sale, iar în jurul satului Brdo, Gromnik şi Gradinja se aflau mai multe familii, însumând 500 de suflete.

O parte din istroromâni s-au pierdut prin căsătorii în satele slave din vecinătate, dar şi croaţii, mai ales femeile, căsătorindu-se în sate de istroromâni, învaţă limba acestora şi copii lor sunt români. În Jeiăni erau endogami, căsătorindu-se cel mult cu munezi. Un contingent oarecare de istroromâni rezulta din copii nelegitimi pe care o instituţie din Triest îi plasa prin satele istriene, cu deosebire în cele româneşti. Aceştia erau aproximativ 300, pe la 1874, şi primeau limba şi obiceiurile părinţilor lor adoptivi, la care rămâneau apoi, în număr mare, şi după ce creşteau, doar vreo 20 emigrând la Fiume[20].

Datorită împrejurărilor politice, de cele mai multe ori nefavorabile, numărul istroromânilor a fost întotdeauna greu de apreciat. În 1846 la Valdarsa două surse înregistrau, una – 1555, cealaltă – 6000. 1847 – 6000. 1850 – comuna Jeiani 523 sau 525, Gradina, Possert, Lettay, Grobnic, Sușnieviţa 1240, Berdo, Iesenovig, Villanuova 1190, în total 2953 sau 2955. 1855 – 1500. 1857 – 1500, sau 2795 ori 5000. 1859 – 2200 (Brdo 712, Sușnieviţa, Letai, Noselo, Sucodru 1114, Grobnic 180, Gradigne 180) sau 3000. 1862 – 2760 (Sușnieviţa, Litaj, Nova Vas, Iesenovik, Posrt 1093, Brdo 657, Grobnic, Hilji, Žmarelji 250, Gradin 100, Jeián 560) sau 3000 ori 6000; doar în Valdarsa 5000. 1863 – 5000. 1869 – 3700. 1877 – 2646 sau 3000. 1880 – 1562 sau 2300 (Sușnieviţa, Villanova, Lettaj, Grobnik, Gradine, Brdo, Possert şi Iessenovik) ori 3003; numai pentru Valdarsa 2121. 1883 – 3000; pentru Jeián 531. 1884 – Jeián 600-700, Valdarsa 2999. 1890 – Jeián aproape 400 sau 530, în Valdarsa 2000; în satele Gradinje, Grobnic, Iesenovik, Letai şi Villanova cu centrele în Berdo şi Sușnieviţa cam 3000; statistica oficială dă 470, dar ei sunt apreciaţi la 2121. 1892 – aproximativ

3000. 1894 – Suşnievița cu cătunele Bakotitš şi Bonasera 55 de familii, Noselo cu Skombitš 37 de familii, Iesenovik cu Trdoslavitš, Surian, Karlovitš, Latkovitš 40 de familii (25 mai vorbeau acasă româneşte), Letay cu Lenzovištše (4 familii), Kontutša (2 familii), Zigari (3 familii), Travalja (2 familii), Faimani (1 familie), Salliške (1 familie), Polikrakjatš (1 familie), Lenzovitš (1 familie), Grobnik (17 familii) cu toţii 2000 vorbeau dialectul şi 500 îl înţelegeau; cei din Gradinje nu au fost socotiţi. 1899 – Letai 281, Gradine 256, Grobnic 224, Brdo 800, Suşnievița, Noselo şi Iesenovic 1500, cu totul 3061, fără cei din Jeián. 1900 – 920. 1903 în Jeián 601 suflete în 96 de case. 1904 – Suşnievița 372 în 56 de case; în Valdarsa 2100 (346 în Suşnievița şi 224 în Villanuova); 4850 (Bărdo 900, Jeián 800, Suşnievița 550, Gromnik 500, Gradigna 450, Villanova 450, Letaj 400, Sucodru 300, răsfiraţi 500) ori un total de 8000 (cam 950 în Jeián). 1906 – Suşnievița 56 familii cu 372 suflete. 1909 – Jeián aproximativ 700. 1913 – Jeián 97 case şi vreo 674 de locuitori. În 1921, la recensământul oficial italian au fost înregistraţi 1644 de istroromâni[21].

La recensămintele oficiale, istroromânii arareori şi-au declinat apartenenţa la marea familie a vlahilor. Astfel în Jeián, la 1945 doar 8 persoane, în Sucodru la 1910 – 105, iar la 1945 – 19, în Cosrârcian şi Bârdo la 1880 – 1, la 1910 – 522, la 1945 – 443, iar în 1991 – 2 persoane, în Noselo la 1910 – 255[22], în Suşnievița la 1945 – 8, pe ani înregistrându-se doar 1 în 1880, 882 în 1910, 478 în 1945 şi 2 în 1991[23].

Cert este faptul că numărul istroromânilor s-a aflat într-o permanentă scădere, după cum ne-o demonstrează unele anchete din cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea. În 1961 la Jeián erau 102 case cu 450 de vorbitori, la Letai - 15 case cu 50 de vorbitori, Şuşnievița – 50 de case cu 150 de vorbitori, Noselo – 48 de case cu 190 de vorbitori, Sucodru – 15 case cu 60 de vorbitori, iar la Bârdo – 50 de case cu 230 de vorbitori, un total de 280 de case şi 1140 de vorbitori. Peste douăzeci de ani, se remarcă faptul că numărul total caselor ajunsese la 264, iar al vorbitorilor la aproape jumătate, adică 575, repartizaţi astfel: Jeián – 100 case cu 233 de vorbitori, la Letai – 8 case cu 20 de vorbitori, Suşnievița – 50 de case cu 110 de vorbitori, Noselo – 38 de case cu 90 de vorbitori, Sucodru – 18 case cu 35 de vorbitori, iar la Bârdo – 50 de case cu 87 de vorbitori[24].

Aproape de zilele noastre, cel mai mare număr de vorbitori de istroromână s-a înregistrat la Noselo (cr. Nova Vas, it. Villanova) – circa 40. Vreo 30 erau la Suşnievița (cr. Susnjevica, it. Sussgnevizza), în timp ce la Sucodru (cr. Jesenovik, it. Frassinetto), cu tot cu casele din afara satului, nu existau mai mult de 10 vorbitori de istroromână. La Letai se găseau doar 2, numai unul născut aici, care înţelegea istroromâna, dar nu o vorbea bine, plus o femeie, născută la Tîrkovţi.

La Costârcian erau 18 locuitori, din care numai 6 mai vorbeau istroromâna (unul era originar din Labin, dar şi-a petrecut copilăria la Noselo, unde a învăţat limba), în Zancovţi rămăseseră 6 locuitori, dintre care 5 vorbeau istroromâna (unul venit din cătunul Dolinşcina, astăzi fără nici un locuitor). La Miheli se aflau 3 locuitori, între ei o femeie care a venit de la Drajina, un mic cătun, cu 6 locuitori, dintre care unul singur mai vorbea istroromâna. La Draga trăiau 4 locuitori, dintre care doi vorbeau istroromâna, iar la Jelavici 3 locuitori, dintre care doar unul o mai vorbea. Până acum câţiva ani, istroromâna era încă vorbită la Târkovţi, Perasi, Gromnic (ultimul vorbitor, Liberat Pahor, a murit în 1998), Gradinie, în Bârdo fiind doar doi istroromânofoni[25], adică 116 istroromâni care trăiau în Valdarsa. Desigur că împreună cu cei care lucrează în centrele mai dezvoltate din zonă: Rijeka, Opatija, Jurdani, Matulji etc.[26], şi cu cei care au emigrat America (mai ales în Statele Unite), Australia şi ţările Europei de Vest[27], numărul istroromânilor este sensibil mai mare.

În urma unei anchete dialectale întreprinse la românii istrieni în luna septembrie a anului 2007 împreună cu un grup de cercetători de la Universitatea de Vest din Timişoara (din care au făcut parte prof. dr. Vasile Frăţilă, prof. dr. Richard Sârbu, lect. drd. Gabriel Bărdăşan şi asist. drd. Ana-Maria Pop), am constatat că graiul lor s-a restrâns simţitor ca areal. După mărturiile localnicilor, în nord, în Jeián, numărul vorbitorilor se situează între 136 şi 156 (inexactitate datorată mobilităţii populaţiei), iar în zona de sud, cei care mai cunosc istroromâna vieţuiesc doar în Şuşnievița (50), Noselo (10), Sucodru (5), Costârcean (7), Zancovţi (4), Miheli (2), Draga (1) şi Bârdo (1).

În anul 2007 numărul istroromânilor din Valdarsa a continuat să se diminueze. În urma corespondenţei private, am aflat că în Miheli a fost înregistrat un deces, Mario Ljubičić, în etate de 67 de ani, trecând la cele veşnice. Astfel, în micul cătun vieţuieşte acum doar o singură persoană.

În Jeián, din privinţa sporului de natalitate, situaţia a rămas neschimbată, lucru comunicat de doi dintre reprezentanţii lor: Vilim Sanković şi Mauro Doričić. Aceştia, între 7 şi 8 mai, s-au aflat la Timişoara, onorând cu prezenţa lor vernisajul expoziţiei itinerante "Istoromânii ieri şi azi (cicii şi ciribirii)", găzduită între 7 şi 21 mai la Muzeul de Artă, prin grija unui îndrăgostit de românitate,

domnul dr. Ervino Curtis din Triest, care ne-a oferit, cu multă generozitate, catalogul acestei expoziții[28]. Domnul Curtis, efectuând o vizită în Istria, în cursul acestui an, apreciază că în Jeián mai sunt 139 de vorbitori, iar în Sușnievița 40.

Deși istroromânii cunosc un proces de diminuare continuă, dar și de dezetnizare[29] (datorată căsătoriilor mixte), vor traversa și primul secol al celui de-al treilea mileniu grație noului context geopolitic. În acest sens, în Croația se elaborează un statut de minoritate etno-lingvistică, permițându-li-se și utilizarea limbii materne în practicarea credinței[30]. Astfel, acești frați ai noștri nu vor mai trebui să-și declare apartenența etnică determinați fiind de interese politice sau economice, conștiința națională putând fi reaprinsă, făcând posibilă reintegrarea lor în sânul marii familii din care împrejurările istorice i-au silit să se desprindă.

În lipsa unui sprijin ferm din partea statului român, de la care frații noștri au așteptat întotdeauna un ajutor substanțial, care doar arareori s-a făcut simțit, iar după 1989 mai mult ca imagine media, în lupta pentru conservarea și afirmarea identității, în perioada pe care o traversăm, Internetul devine mijlocul cel mai rapid și cel mai uzitat. Astfel, în română, croată, italiană sau engleză, pe site-uri ca: www.istro-romanian.net sau www.istrianet.org se află o mulțime de informații despre istroromânii de pretutindeni. Aici se pot regăsi: fotografii de la manifestări culturale legate de obiceiurile lor, evenimente nupțiale, costumele populare, bisericile și cimitirele lor din Istria (care, spre bucuria noastră, au trecut aproape toate printr-un proces de renovare sau așteaptă, în urma unor proiecte aflate în derulare, să primească o nouă înfățișare), liste bibliografice, personalități importante provenite din rândurile lor sau de altă origine etnică, dar care au avut o contribuție semnificativă la cunoașterea și popularizarea realităților istroromâne etc.

Note:

1. *Istoria României în date*, elaborată de Dinu C. Giurescu, Horia C. Matei, Nicolae C. Nicolescu, Marcel D. Popa, Gheorghe Rădulescu, Alexandru Stănciulescu, coordonare Dinu C. Giurescu, București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 835.
2. Richard Sârbu, Vasile Frățilă, *Dialectul istroromân. Texte și glosar*, Timișoara, Editura Amarcord, 1998, p. 18.
3. *Istoria României în date*, p. 833.
4. Petru Neiescu, *Mic atlas al dialectului aromân din Albania și din Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei*, București, Editura Academiei, 1997, p. 9.
5. Richard Sârbu, Vasile Frățilă, *op. cit.*, p. 18.
6. *IstriaNet*.org.USA.
7. *www.istro-romanian.net.*
8. Goran Filipi, *Istrorumunjski lingvističeski atlas. Atlasul Lingvistic Istroromân. Atlante Linguistico Istrorumeno*, Pola, Znanstvena Udruga Mediteran, Societas Studiorum Mediteraneum, 2002, p.44.
9. *http://www.helsinki.fi/~tasalmin/europe_report.htmlșI Rumanian.*
10. *Istoria României*, p. 33.
11. Sextil Pușcariu, *Studii istroromâne. II. Introducere. Gramatică. Caracterizarea dialectului istroromân, în colaborare cu M. Bartoli, A. Belulovici și A. Byhan*, București, Cultura Națională, 1926, p. 14-18.
12. Sextil Pușcariu, *op. cit.*, p. 31-32.
13. *Ibidem*, p. 19-20.
14. *Ibidem*, p. 31-32.
15. *Ibidem*, p. 19-20.
16. *Ibidem*, p. 23-27.
17. *Ibidem*, p. 31-32.
18. *Ibidem*, p. 23-27.
19. *Ibidem*, p. 23-27.
20. *Ibidem*, p. 41-44.
21. *Ibidem*, p. 23-27.
22. *Ibidem*, p. 23-27.
23. Goran Filipi, *op. cit.*, p. 45-46.
24. Radu Flora, *Micul atlas lingvistic al graiurilor istroromâne (MALGI)*, ediție îngrijită de Bogdan Marinescu, Editura Academiei, București, 2003, p. 13.
25. Goran Filipi, *op. cit.*, p. 44.
26. Richard Sârbu, Vasile Frățilă, *op. cit.*, p. 19.
27. A. Kovačec, *Istroromâna*, în: *Tratat de dialectologie românească*, coordonator Valeriu Rusu, Craiova, Scrisul Românesc, 1984, p. 550.
28. *Istroromeni (cicci e ciribiri). Una piccola cultura nella grande istoria. L'Europa delle lingue e culture minoritarie*, coordonator: Ervino Curtis, Trieste, Italia, Associazione di amicizia italo-romena Decebal, [2007].
29. Gheorghe Zbuchea, *Istroromânii – un grup mic, dar cu suflet mare...*, în „Magazin istoric", Anul XXXIV – serie nouă, nr. 3 (408), martie, 2001, p. 51.
30. *Istroromeni (cicci e ciribiri). Una piccola cultura nella grande istoria. L'Europa delle lingue e culture minoritarie*

Selective bibliography

1. *Istoria României în date / History of Romania in Historical Data*, elaborated by Dinu C. Giurescu, Horia C. Matei, Nicolae C. Nicolescu, Marcel D. Popa, Gheorghe Rădulescu, Alexandru Stănciulescu, coordinated by Dinu C. Giurescu, Bucureți, Editura Enciclopedică, 2003
2. Goran Filipi, *Istrorumunjski lingvističeski atlas. Atlasul Lingvistic Istroromân. Atlante Linguistico Istrorumeno*, Pola, Znanstvena Udruga Mediteran, Societas Studiorum Mediteraneum, 2002
3. Richard Sârbu, Vasile Frățilă, *Dialectul istroromân. Texte și glosar / Istro-Romanian Dialects. Texts and Glossary*, Timișoara, Editura Amarcord, 1998